

УДК 811.133.1'27

DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349715

ВАРІАТИВНІСТЬ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ У ФРАНКОМОВНИХ РЕГІОНАХ КАНАДИ: СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ ПРОФІЛЬ ДІАФАЗНИХ ВАРІАНТІВ

Бритвін Д. В.

кандидат філологічних наук, доцент

Навчально-науковий інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0007-0811-2014>

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного опису стилістичної варіативності канадської французької, яка формується під впливом білінгвізму, регіональної диференціації та активних контактних процесів з англійською мовою. Мета роботи полягала у встановленні функціональних, структурних і соціолінгвістичних параметрів діафазних реєстрів, що визначають сучасний франкомовний простір Канади. Методологія дослідження ґрунтувалася на якісному аналізі публічних, медійних та інституційних текстів, які репрезентують різні реєстри, а також на структурно-функціональному підході до їх порівняння. Аналіз охоплював чотири основні стилістичні рівні канадської французької: формальний (*institutionnel*), нейтральний (*courant*), розмовний (*familier*) та *joial* як окремий діафазно-діатопний різновид. Була встановлена їхня функціональна взаємодія, співіснування в єдиному комунікативному просторі та специфіка розмежування, що проявляється на рівні лексики, фонетики, синтаксису й прагматичних характеристик мовлення франкоканадців. Дослідження включало опис лексичних, синтаксичних, фонетичних і прагматичних властивостей реєстрів та особливостей їх контекстуального функціонування. Результати демонструють, що формальний реєстр забезпечує стабільність та нормативність інституційної комунікації; нейтральний виступає міжрегіональним посередником, поєднуючи стандартність із канадськими маркерами; розмовний характеризується фонетичними редуціями, прагматичними частками та високою частотністю англіцизмів; *joial* функціонує як локальний культурно-ідентифікаційний різновид із власним лексико-фонетичним комплексом. Дослідження засвідчує, що діафазна варіативність у франкомовній Канаді є ключовим механізмом формування мовної ідентичності та відображає складну взаємодію соціальних, регіональних і контактних чинників. Отримані результати мають практичне значення для подальшого опису канадської французької норми, розробки ресурсів для викладання французької як другої мови, укладання регіональних корпусів та проведення порівняльних соціолінгвістичних досліджень.

Ключові слова: діафазна варіативність, мовні реєстри, формальний реєстр, нейтральний реєстр, *joial*.

VARIABILITY OF THE FRENCH LANGUAGE IN FRENCH-SPEAKING REGIONS OF CANADA: SOCIOLINGUISTIC PROFILE OF DIAPHASIC VARIATIONS

Brytvin D. V.

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Educational and Scientific Institute of Philology
Taras Shevchenko National University of Kyiv

The relevance of the study is determined by the need for a comprehensive description of the stylistic variability of Canadian French, which is shaped by bilingualism, regional differentiation, and active contact processes with the English language. The aim of the study was to establish the functional, structural, and sociolinguistic parameters of diaphasic registers that define the contemporary French-speaking space in Canada. The research methodology was based on a qualitative analysis of public, media, and institutional texts representing different registers, as well as on a structural-functional approach to their comparison. The analysis covered four main stylistic levels of Canadian French: formal (institutionnel), neutral (courant), colloquial (familier), and joul as a separate diaphasic-diatopic variety. Their functional interaction, coexistence in a single communicative space, and specific differentiation, manifested at the level of vocabulary, phonetics, syntax, and pragmatic characteristics of French Canadians' speech, were established. The study includes a description of the lexical, syntactic, phonetic, and pragmatic properties of registers and the peculiarities of their contextual functioning. The results demonstrate that the formal register ensures the stability and normativity of institutional communication; the neutral register acts as an interregional mediator, combining standardization with Canadian markers; the colloquial register is characterized by phonetic reductions, pragmatic particles, and a high frequency of Anglicisms; joul functions as a local cultural-identity variety with its own lexical-phonetic complex. The study shows that diaphasic variation in French-speaking Canada is a key mechanism for the formation of linguistic identity and reflects the complex interaction of social, regional, and contact factors. The results obtained are of practical importance for the further description of the Canadian French norm, the development of resources for teaching French as a second language, the compilation of regional corpora, and the conduct of comparative sociolinguistic studies.

Keywords: *diaphasic variation, language registers, formal register, neutral register, joul.*

Вступ. У сучасній соціолінгвістиці діафазна варіативність розглядається як ключовий механізм організації стилістичної системи мови, однак специфіка її реалізації в регіональних франкомовних ареалах досі залишається недостатньо описаною. Незважаючи на значний інтерес до канадської французької як контактного різнови-

ду, що функціонує в умовах інтенсивної двомовності, більшість наявних досліджень зосереджуються переважно на фонологічних і лексичних розбіжностях з європейським стандартом, залишаючи поза увагою внутрішню стилістичну структуру канадської варіантності. Проблемним є те, що у франкомовній Канаді спостерігається підвищена стилістична проникність між регістрами, яка не вписується у класичні моделі реєстрової стратифікації, розроблені на основі європейської нормативної традиції. У публічній та приватній комунікації франкоканадців формальний, нейтральний, розмовний та *joual*-варіанти співіснують у межах єдиної стилістичної системи та активно взаємодіють, що створює ускладнений простір переходів між мовними рівнями. Додатковою складністю є неоднорідність регіонального франкомовного простору: Квебек, Акадія, Онтаріо та Захід Канади демонструють різні соціолінгвістичні умови, що впливають на діафазну структуру мовлення. Проте відсутні комплексні описи того, як саме реєстри функціонують у цих регіонах, яким є їхній соціальний статус і які прагматичні цілі вони реалізують у щоденній комунікації. Недостатньо вивченим залишається й питання про роль стилістичної варіативності у формуванні мовної ідентичності франкоканадців, зокрема взаємодія між нормативними моделями та локальними елементами, такими як *joual*. Це зумовлює потребу в системному аналізі діафазних варіантів канадської французької та їхнього функціонального навантаження в сучасному регіональному мовному просторі.

Сучасні соціолінгвістичні студії розглядають французьку мову Канади як динамічну й варіативну систему, у межах якої стилістичні реєстри формуються під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Значний інтерес науковців зосереджено на питанні взаємодії нормативних і спонтанних мовних практик. Так, у дослідженні М. Н. Сфті́ et al. наголошується на розбіжностях між ендегенною та екзогенною моделями норми та на тому, як різні групи мовців сприймають канадську варіантність у формальних і неформальних контекстах (Сфті́, 2023: 75–92). Отримані авторами висновки підтверджують, що стилістична варіативність пов'язана не лише з регіональними чинниками, а й із соціальною стратифікацією аудиторій. В межах вивчення мовлення в цифрових середовищах значний внесок зробила

Ф. Л. Паттерсон, яка проаналізувала особливості писемної комунікації квебекських інтернет-користувачів у публічному просторі

Facebook (Patterson, 2024: 20–60). Дослідниця встановила, що саме онлайн-дискурс посилює діафазні коливання, адже мовці вільно поєднують нейтральні, розмовні та маргінальні елементи. Подібні процеси описує й N. Fournier, акцентуючи на тому, що ставлення до канадських реєстрів формується під впливом ідентичнісних орієнтацій та уявлень про «правильність» французької мови (Fournier, 2025: 41–77).

Окрему групу досліджень становлять роботи, присвячені розмовним та гібридним формам мовлення. N. Kerras & M. Serhani аналізують співіснування різних стилістичних норм у багатокультурних середовищах Монреаля та показують, що реєстрова варіативність зумовлена складною мовною екологією міста (Kerras, 2021: 317–334). У праці E. B. Leavitt встановлено механізми перемикавання між конструкціями *fait que* та *so*, яке слугує маркером діафазної адаптації квебекських реперів (Leavitt, 2023: 171–196). Подібні тенденції стилістичної гнучкості простежуються і в дослідженнях поза канадським контекстом, зокрема у роботі E. Zagnoni, яка аналізує функціональні параметри *registre familier* та його перцептивне сприйняття мовцями (Zagnoni, 2024: 5–15). У розвідці M. Vinuesa порівняно журналістські тексти Квебеку та Франції й доведено, що синтаксична варіативність у канадському медіадискурсі системно відхиляється від європейського стандарту, зокрема через толерантність до спрощених і розмовних моделей (Vinuesa, 2022: 1–15). Зі свого боку, E. J. Medina Torres окреслює значущість реєстрової свідомості у формуванні комунікативної компетентності франкомовних студентів, наголошуючи на необхідності дидактичного закріплення діапазону стилістичних рівнів як норми, а не девіації (Medina Torres, 2024: 32–50). У цьому ж полі перебувають дослідження A. Farina і T. Berger, які розглядають специфіку *joual* і *chias* як поєднання розмовного, регіонального та соціально маркованого мовлення (Farina, 2020: 336–345; Berger, 2020: 20–123).

Попри значну кількість праць, недостатньо вивченими залишаються питання системного опису діафазних варіантів у франкомовній Канаді, їх функцій у різних комунікативних сферах та взаємодії стилістичних рівнів у цифрових жанрах. Саме ці аспекти потребують подальшого наукового опрацювання.

Відповідно до мети дослідження було сформульовано низку завдань, спрямованих на комплексний опис діафазної варіативності французької мови у франкомовній Канаді. Насамперед необхідно

окреслити теоретичні засади діафазної варіативності та визначити її основні параметри в канадському мовному просторі. Подальше завдання полягало у висвітленні функціональних і структурних характеристик формального реєстру та уточненні його ролі в інституційній комунікації. Наступним кроком був аналіз нейтрального реєстру з акцентом на міжрегіональній стабільності та канадських маркерах, що зберігаються в межах стандартного стильового діапазону. Окрему увагу було приділено дослідженню розмовного реєстру, зокрема його фонетичних, морфологічних і прагматичних показників. Також було передбачено характеристику статусу *joual* як діафазно-діатопного різновиду та окреслення особливостей його функціонування в сучасних комунікативних умовах. Завершальним завданням виступав порівняльний аналіз функцій стилістичних варіантів для встановлення їхнього внеску у формування мовної ідентичності.

Методи дослідження. Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні якісних соціолінгвістичних і структурно-функціональних методів, що зумовлено складною багаторівневою природою діафазної варіативності французької мови у франкомовних регіонах Канади. Такий підхід дозволяє одночасно врахувати мовну форму, функцію та соціальний контекст її реалізації. Базовим у дослідженні є якісний аналіз автентичних текстів, який застосовується для вивчення функціонування стилістичних реєстрів у реальних комунікативних умовах. Матеріалом слугували публічні, медійні та інституційні тексти (урядові повідомлення, новинні матеріали, інформаційні ресурси, блогівий і медіадискурс), що репрезентують різні рівні формальності. Використання якісного аналізу зумовлене метою дослідження — не кількісним підрахунком мовних одиниць, а виявленням їхніх функціональних, прагматичних і стилістичних характеристик у контексті вживання. Важливу роль відіграє структурно-функціональний підхід, який використовується для зіставлення формальних, нейтральних, розмовних і *joual*-варіантів канадської французької. Цей метод дозволяє простежити, як конкретні лексичні, синтаксичні, фонетичні та прагматичні засоби співвідносяться з комунікативними функціями реєстрів. Саме завдяки структурно-функціональному аналізу можливо встановити ієрархію стилістичних рівнів, їхню взаємодію та ступінь проникності між ними в межах єдиного мовного простору. Для опису мовних особливостей реєстрів застосовано описовий метод, який дає змогу систематизувати характерні ознаки кожного стиліс-

тичного різновиду без нормативної оцінки. Цей метод використовується з метою фіксації стабільних рис мовлення — таких як типові синтаксичні моделі, фонетичні редукції, уживання дискурсивних часток або англіцизмів — та їхнього подальшого інтерпретування у соціолінгвістичному вимірі. Дослідження також спирається на соціолінгвістичний інтерпретаційний підхід, що дозволяє пов'язати мовні явища з соціальними чинниками, зокрема з регіональною диференціацією, білінгвізмом і мовною ідентичністю франкоканадців. Завдяки цьому підходу стилістичні реєстри розглядаються не ізольовано, а як елементи соціально зумовленої мовної практики.

Результати та обговорення. Діафазна варіативність у сучасній соціолінгвістиці розглядається як систематичне чергування стилістичних ресурсів, що активуються залежно від комунікативної ситуації, ролей учасників та прагматичних цілей мовця. У класичних моделях W. Labov (Labov, 1972: 70–109) та F. Gadet (Gadet, 2007: 137–144) діафазія трактується як стратифікація мовлення за параметром формальності, що визначає розмежування між формальним, нейтральним, розмовним та спеціалізованими реєстрами. Для франкомовної Канади цей підхід є продуктивним, оскільки мовна практика франкоканадців характеризується високим рівнем стилістичної проникності та постійним перемиканням між реєстрами, зумовленим історичними, соціальними та контактними чинниками.

Специфіка канадського контексту полягає у складній взаємодії двох офіційних мов — французької та англійської, що створює умови для інтенсивного мовного контакту. У різних регіонах ступінь цього впливу варіює: у Квебеку зберігається домінування французької, тоді як в Онтаріо або на Заході Канади двомовність частіше набуває асиметричного характеру. Англomовний вплив проявляється не лише у лексичних запозиченнях чи синтаксичних кальках, а й у формуванні нових стилістичних практик, особливо помітних у цифровому дискурсі та молодіжному спілкуванні. Регіональна варіативність істотно впливає на діафазію. У Квебеку сформувалася відносно стабільна система реєстрів, що включає як стандартизовані форми, так і різні розмовні варіанти, зокрема *joual*. В Акадії, навпаки, діафазна структура поєднує розмовні традиції з історично усталеними локальними рисами, тоді як у франкомовних спільнотах Заходу Канади стилістичний репертуар часто зумовлений високою мобільністю мовців та впливом англomовного середовища. У результаті діафазна варіа-

тивність у Канаді постає як багатовимірна система, у якій стилістичні рівні взаємодіють із соціальною, регіональною та контактною стратифікацією (Blondeau, 2021: 9–18).

Формальний реєстр французької мови у франкомовній Канаді формується під впливом інституційної норми, що зорієнтована на стандартизацію та унормовану мовну практику. Центральну роль у цьому процесі відіграє *Office québécois de la langue française* (OQLF) — урядова установа Квебеку, відповідальна за формування, кодифікацію та поширення мовної політики провінції (A propos de l'Office..., 2025). Організація розробляє офіційні рекомендації та термінологічні стандарти, спрямовані на підтримання стабільного та надрегіонального варіанта французької мови в офіційній сфері. Завдяки діяльності OQLF формальний стиль вирізняється високим ступенем стандартизованості, переважанням форм, близьких до загальнофранцузької норми, та значним обмеженням англомовного впливу порівняно з нейтральним і розмовним реєстрами. У цьому контексті формальний реєстр виконує функцію забезпечення чіткості, однозначності та адміністративної коректності офіційної комунікації. Структурні характеристики цього різновиду включають використання стандартизованої лексики та розгорнутих синтаксичних конструкцій, що уникають еліпсисів і скорочених форм, властивих спонтанному мовленню. Типовими є офіційні номінації (*véhicule automobile, résidence permanente, mise en œuvre*), узгодженість часових форм, відсутність фонетичних редукцій та прагнення до стилістичної нейтральності. Такі особливості спрямовані на створення комунікативної дистанції та підтримання формального тону, що відповідає вимогам адміністративної та юридичної взаємодії (Walsh, 2021: 869–881).

Матеріалом для ілюстрації формального реєстру слугують тексти офіційних урядових ресурсів Квебеку та новинні повідомлення провідних медіа, які демонструють підвищений рівень стандартизації мовлення. На порталі *Québec.ca* формальний стиль реалізується через використання номінативних конструкцій та усталеної адміністративної термінології. Наприклад, у повідомленні Міністерства охорони здоров'я подано формулювання: «*Le ministère de la Santé et des Services sociaux annonce la mise en œuvre du Plan d'action interministériel 2022–2026*». Це висловлення характеризується розгорнутими іменниковими групами (*mise en œuvre, plan d'action*), безособовістю та

повною відсутністю будь-яких розмовних елементів, що підкреслює офіційність комунікації (Lancement du Plan d'action..., 2022). Узагалі формальний реєстр виразно проявляється не лише в офіційних урядових документах, а й у публічних інформаційних повідомленнях, пов'язаних із діяльністю державних служб. Так, у комюніке *Période estivale dans le réseau de la santé et des services sociaux — Rappel des services de première ligne disponibles* (Période estivale..., 2023) використовуються структури, типові для інституційного стилю: «*Le ministère de la Santé et des Services sociaux (MSSS) tient à rappeler à la population les différentes options d'accès aux soins de première ligne.*» Це висловлення демонструє формальну тональність через використання безособового дієслівного звороту *tient à rappeler*, а також через термінологічні номінації *options d'accès, soins de première ligne*, які не допускають стилістичної варіативності. Лексика є нейтральною, стандартизованою, а синтаксис — чітко організованим і розгорнутим, що забезпечує інформаційну однозначність. Подібні характеристики спостерігаються і в повідомленнях, присвячених державним консультаціям у сфері енергетики. У тексті *Consultation en ligne sur l'encadrement et le développement des énergies propres au Québec* (Consultation en ligne..., 2023) подано інституційно усталене формулювання: «*Les personnes intéressées sont invitées à participer à la démarche sur la plateforme de consultation du gouvernement du Québec.*» Це речення відтворює адміністративний стиль через використання конструкції *sont invitées*, яка забезпечує формально-ввічливу імперативність, та через номінативні групи *démarche, plateforme de consultation, gouvernement du Québec*. Відсутність будь-яких емоційних чи розмовних елементів, а також суворе дотримання синтаксичної норми підкреслюють прагнення до стилістичної нейтральності й регламентованості викладу. Усі наведені приклади підтверджують, що формальний реєстр французької мови у Канаді характеризується стандартизованим слововживанням, розгорнутими синтаксичними структурами, вибором абстрактної адміністративної лексики та повним усуненням розмовних і експресивних елементів. Саме ці риси забезпечують офіційну коректність і чіткість комунікації в інституційних жанрах.

Функціональні характеристики формального (institutionnel) реєстру у франкомовній Канаді визначаються його центральною роллю в інституційній комунікації та нормативними вимогами, що регулюють офіційний дискурс (Таб. 1).

Таблиця 1

**Функціональні характеристики формального реєстру французької мови
у франкомовній Канаді**

Функція формального реєстру	Зміст та характеристика	Типові сфери застосування
Інституційна комунікація	Забезпечення чіткого, однозначного й стандартизованого передавання інформації; використання нормативної лексики та формально-нейтрального синтаксису	Комюніке державних служб, прес-релізи міністерств, офіційні звернення
Юридична точність	Використання термінологічно стабільних конструкцій, уникнення полісемії, абстрактно-адміністративний стиль	Законодавчі акти, регуляторні документи, міжвідомчі інструкції
Адміністративна регламентація	Репрезентація процедур, інструкцій та нормативних вимог; домінування безособових структур	Адміністративне листування, інструкції, внутрішні регламенти установ
Стандартизування медіадискурсу	Утримання від розмовних, експресивних або регіонально маркованих елементів; орієнтація на інформаційну точність	Новинні повідомлення Radio-Canada, TVA (Télévision de Québec et Associés), офіційні аналітичні матеріали
Підтримка мовної політики	Виконання ролі «норми-моделі», на яку орієнтується стандартотворча діяльність провінції; зміцнення статусу французької мови як офіційної	Документи OQLF, урядові кампанії, рекомендації щодо вживання французької

Джерело: складено автором на основі (Chalier, 2021: 147–200; Šišić, 2025: 210–245]

Представлені функції демонструють, що формальний реєстр є не просто стилістичним різновидом, а фундаментальним інструментом регулювання та підтримання стандартизованого мовлення у сфері інституційної взаємодії. Його застосування у юридичних, адміністративних та медійних жанрах забезпечує стабільність комунікативних практик і слугує базою для стандартотворчих процесів у Квебеку, формуючи ядро стилістичної системи канадської французької.

Нейтральний реєстр у франкомовній Канаді посідає проміжну позицію між формальним інституційним стилем і розмовним мовленням. Він поєднує відносну відповідність кодифікованій нормі з допустимою присутністю розмовних та регіональних одиниць, не переходячи при цьому в зону стилістичного зниження. Саме в цьому реєстрі реалізовується значна частина повсякденних публічних комунікацій: інтерв'ю, репортажі, інформаційні сюжети, освітній та популяризаторський контент, де не вимагається ані суворої офіційності, ані інтенсивної експресивності. Нейтральний реєстр характеризується наявністю канадських діалектних ознак, що зберігаються незалежно від відсутності розмовної стилістичної маркованості. До таких маркерів належали, зокрема, лексеми *char* у значенні «автомобіль» та *magasiner* у значенні «робити покупки», що вживаються як у побутовому дискурсі, так і в помірковано публічних жанрах. Їхня поява не сприймається носіями як порушення норми, а радше як індикатор локальної ідентичності в межах прийнятного стильового діапазону. У граматичному плані нейтральний реєстр характеризується частотним уживанням займенника *on* замість *nous* для позначення колективного суб'єкта, переважанням аналітичних конструкцій (наприклад, з дієсловом *aller* у функції допоміжного) та схильністю до відносно простих синтаксичних схем.

Ці риси нейтрального реєстру виразно проявлялися у різних типах публічного мовлення, представлених у доступних медійних та інформаційних джерелах. Так, у радіоінтерв'ю CBC/Radio-Canada, опублікованому в межах сюжету *Budget: le Regroupement des organismes communautaires déçu* (Budget: le Regroupement..., 2024), мовлення характеризувалося поєднанням нормативного синтаксису з уживанням притаманних канадській французькій граматичних особливостей, зокрема частотним використанням займенника *on* замість *nous* у відповідях спікерів. Така граматична модель не створює ефекту фамільярності, а навпаки, забезпечує природність і нейтральність публічного висловлювання, що узгоджується зі спостереженнями про реєстр *courant*. У інформаційному матеріалі Statistics Canada, присвяченому доступності громадського транспорту (*A quelle distance se trouve l'arrêt de transport en commun le plus proche?*) (A quelle distance..., 2025), нейтральний реєстр реалізовано через добір загальнозрозумілої, але не розмовної лексики та через чітко структуровані пояснення. Хоч матеріал не містить розмовних маркерів, у ньому присутні канадські тема-

тичні реалії (великі відстані між населеними пунктами, особливості транспортної інфраструктури), які формують локально мотивований, але стилістично стриманий виклад. Це підтверджує, що нейтральний регістр може включати елементи регіонального характеру без переходу в просторіччя. У сфері блогowego дискурсу, зокрема в публікації *Décembre est le mois idéal pour acheter ces produits* (Décembre est le mois..., 2021), нейтральний стиль підтримується за рахунок поєднання інформативної наративної структури з характерною для канадської французької лексикою, пов'язаною з повсякденними практиками споживання. Автор використовує стандартні синтаксичні моделі та не вдається до стилістичного зниження, проте в тексті наявні семантичні маркери локального контексту (знижки, сезонні покупки), які є типовими для неформально-нейтрального канадського дискурсу. Аналіз підтверджує, що нейтральний регістр у франкомовній Канаді ґрунтується на балансі між нормативною граматичною структурою та локальними лексико-тематичними особливостями, завдяки чому він забезпечує міжрегіональну зрозумілість і водночас фіксує специфіку канадського мовного середовища.

Розмовний регістр (*registre familier*) у франкомовній Канаді становить найнижчий рівень формальності в межах стилістичної системи та характеризується значною варіативністю, зумовленою соціальними й ситуаційними параметрами спонтанної комунікації. Основою цього різновиду є тенденція до мовної економії, що реалізується через фонетичні редукції, скорочення та спрощення структур. На фонетичному рівні типовими є випадіння або ослаблення ненаголошених голосних, редукція службових слів і злиття займенниково-дієслівних форм, що надає мовленню швидкого та невимушеного характеру. Морфологічний рівень також демонструє спрощення: широко вживаються скорочені дієслівні форми, редуковані варіанти заперечення без частки *ne*, а також конструкції, що уникають громіздких граматичних моделей. Характерною рисою розмовного регістру є наявність специфічних дискурсивних часток, які виконують важливі прагматичні функції. Частки *la*, *ben*, *fait que* та інші слугують маркерами ставлення мовця, сигналізують про темпоральні або тематичні переходи, підтримують ритм висловлювання та створюють ефект близькості між співрозмовниками. Завдяки цим елементам *registre familier* набуває виразної інтонаційно-прагматичної структури, яка чітко відрізняє його від нейтрального регістру. Додатковою ознакою

є висока проникність англомовних запозичень, зокрема в молодіжному дискурсі, де англіцизми функціонують як засіб групової ідентифікації та стилістичного маркування. У соціолінгвістичному вимірі розмовний реєстр тісно пов'язаний із побутовим спілкуванням і міжособистісною взаємодією. Він виступає засобом конструювання неформальних стосунків, вираження емоційності та зниження соціальної дистанції. У молодіжному середовищі *registre familier* виконує роль маркера поколінневої належності, а в сімейному дискурсі — інструмента емоційної підтримки й усталених комунікативних практик. Сукупність зазначених рис дає можливість визначати розмовний реєстр як функціональний компонент канадської франкомовної варіантності, пов'язаний із параметрами усного спонтанного мовлення (Dargnat, 2023: 120–160).

Joual визначається як різновид канадської французької, що поєднує діатопні ознаки із діафазними параметрами функціонування. На відміну від звичайного розмовного реєстру, він функціонує не лише як стилістичний рівень, а як маркер локальної ідентичності франкомовного Монреаля. У сучасній соціолінгвістиці *joual* трактується як урбаністичний різновид усного мовлення, що виник в умовах соціально-економічної нерівності та тривалого контактного співіснування з англійською мовою. Його історичне формування пов'язане з робітничими спільнотами Монреаля у XIX–XX ст., де перемішування англійських запозичень із місцевими фонетичними та морфологічними процесами створило своєрідний мовний код. Протягом тривалого часу *joual* мав статус стигматизованого явища, проте з 1960-х років він набув символічної цінності та увійшов у художні, театральні та медійні практики як елемент культурного самоствердження. Лінгвістичні характеристики *joual* суттєво відрізняють його від *registre familier*. Для нього характерна підвищена англізація, що проявляється у широкому використанні англіцизмів та кальок. Фонетичний рівень відзначається інтенсивними редукціями, зокрема появою варіантів типу *moé / toé* замість *moi / toi*, а також значним спрощенням складових структур. Лексична система містить сталі одиниці, які не функціонують у нейтральному або звичайному розмовному мовленні: *c'est plate* (у значенні «це нудно», «це прикро»), *niaiser* («дражнити», «марнувати час»), *rogner* («зловити», «заковтнути», «зачепити»). Поширені також дискурсивні конструкції, які виконують роль соціальних маркерів та структурують монреальське повсякденне мовлення. У функціо-

нальному аспекті *joual* широко використовується в художніх текстах, гумористичному контенті, стендапах та подкастах Монреалю, де він забезпечує автентичність, гумор, соціальну впізнаваність та емоційну експресивність. У медіадискурсі *joual* виконує роль інструмента, що моделює локальний урбаністичний простір і відтворює культурні наративи франкомовної спільноти. Завдяки цьому *joual* постає не лише як низькоформальний реєстр, а як самобутній і продуктивний різновид канадської французької, що зміцнює ідентичність та відображає соціолінгвістичну динаміку Монреалю (Січоскі, 2023: 126–145).

Узагальнення характеристик формального, нейтрального, розмовного та *joual*-варіанта канадської французької дає змогу вибудувати їхню функціональну ієрархію (Таб. 2).

Таблиця 2

Функціональні властивості основних стилістичних варіантів канадської французької

Реєстр	Формальність	Емоційність	Соціальний статус	Прагматичні цілі
Формальний (institutionnel)	Висока, сувора нормативність	Низька	Інституційний, адміністративний	Чіткість, одностороння, офіційна комунікація
Нейтральний (courant)	Середня, стабільна	Помірна	Загальноприйнятий, міжрегіональний	Повсякденна публічна комунікація, інформування
Розмовний (familier)	Низька	Висока	Неформальний, міжособистісний	Емоційність, контактність, зменшення дистанції
Joual	Низька / маркована	Висока, експресивна	Локальна ідентичність, історична стигматизація	Культурна автентифікація, стилістичний маркер Монреалю

Джерело: складено автором на основі (Величко, 2024: 60–90; Hutin, 2024: 338; Schirakowski, 2023: 481–509).

На відміну від європейської французької, де реєстри характеризуються більш чіткими межами та обмеженою взаємодією, канадська французька демонструє значну *стилістичну проникність* — здатність різних реєстрів перетинатися як на рівні лексики, так і прагмати-

ки. Ця проникність зумовлюється кількома чинниками: історичним контактним білінгвізмом, соціальною структурою франкомовних громад, а також специфікою медійного простору Канади, де нейтральне й розмовне мовлення часто змішуються. Характерною рисою канадського контексту є можливість появи розмовних елементів у формально нейтральних медійних жанрах, а також легітимне використання окремих лексем *joual* у популярних подкастах, телевізійних програмах та цифрових платформах. Це сприяє формуванню гнучкої стилістичної системи, у якій мовці легко перемикаються між регістрами залежно від ситуації, аудиторії та комунікативного завдання.

Аналіз показує, що діафазна варіативність виступає не лише мовною характеристикою, а й соціальним ресурсом, який структурує ідентичність франкоканадців. Змішування регістрів дає змогу одночасно підтримувати зв'язок зі стандартною нормою та актуалізувати локальну належність через маркери розмовного мовлення або *joual*. Це стилістичне багатовимір'я відіграє ключову роль у репрезентації культурної специфіки регіону та формуванні стійких моделей комунікативної поведінки.

Висновки. Проведене дослідження дозволило висвітлити багатовимірну структуру діафазної варіативності французької мови у франкомовних регіонах Канади та окреслити її ключові механізми. Встановлено, що канадський франкомовний простір характеризується поєднанням стабільної нормативної основи з високим рівнем стильової гнучкості, що відрізняє його від європейського варіанта французької мови. Формальний регістр виконує функцію стандартизованої моделі комунікації, що підтримується інституційними нормами OQLF та регулятивними документами уряду Квебеку. Нейтральний регістр є проміжним стилістичним рівнем, що поєднує нормативну граматичну структуру з локально маркованою лексикою та забезпечує міжрегіональну зрозумілість. Розмовний регістр демонструє значні фонетичні, морфологічні та прагматичні послаблення, які слугують засобом зниження соціальної дистанції та реалізації емоційно забарвленої комунікації. Окремий статус *joual* підтверджує, що канадська стилістична система включає різновид, який функціонує не лише як стилістична, а й культурно-ідентифікаційна категорія.

Порівняльний аналіз показав, що стилістичні варіанти у франкомовній Канаді утворюють систему з підвищеною проникністю меж між регістрами, що зумовлено історичним білінгвізмом, активними

контактними процесами та структурою медійного дискурсу. Взаємодія реєстрів сприяє формуванню гнучкої мовної поведінки франко-канадців та відіграє ключову роль у конструюванні локальної мовної ідентичності. Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні емпіричної бази за рахунок корпусного аналізу сучасних цифрових жанрів (подкасти, стримінгові платформи, соціальні мережі), що дозволить точніше визначити частотність та контекстуальну динаміку діафазних маркерів. До перспектив подальших досліджень може бути віднесено аналіз франкомовних спільнот, не розглянутих у межах цього дослідження, зокрема франкомовного Онтаріо, франкофонних діаспор Альберти та Манітоби, а також франкомовних груп у Північних територіях. Розширення емпіричної бази за рахунок цих регіонів дозволить простежити відмінності у співвідношенні формальних, нейтральних та розмовно-локалізованих різновидів і з'ясувати чинники, що визначають динаміку стилістичних переходів поза домінантними центрами франкомовного простору. Уточнення моделей реєстрової взаємодії та параметрів стилістичного перемикання в таких середовищах сприятиме повнішому описові соціолінгвістичної варіативності канадської французької та визначенню тенденцій його розвитку в умовах різних комунікативних конфігурацій.

Список літератури

- A propos de l'Office — Mission et rôle. 2025. URL: <https://www.oqlf.gouv.qc.ca/office/mission.html> (дата звернення: 04.09.2025).
- A quelle distance se trouve l'arrêt de transport en commun le plus proche?. *Statistique Canada*. 2025. URL: <https://www.statcan.gc.ca/o1/fr/plus/7921-quelle-distance-se-trouve-larret-de-transport-en-commun-le-plus-proche> (дата звернення: 07.08.2025).
- Berger T. Le chiac: entre langue des jeunes et langue des ancêtres: enjeux de nomination à travers les représentations linguistiques du chiac dans le sud-est du Nouveau-Brunswick. 2020. P. 20–123. URL: <https://doi.org/10.71781/7662>.
- Blondeau H., Ledegen G. Les francophonies et la variation. 2021. P. 9–18. URL: <https://www.torrossa.com/it/resources/an/5112651>.
- Budget: le Regroupement des organismes communautaires déçu. *Radio-Canada*. 2024. URL: <https://ici.radio-canada.ca/ohdio/premiere/emissions/le-15-18/segments/entrevue/484692/economie-locale-quebec-entrevue> (дата звернення: 23.09.2025).
- Chalier M. Les normes de prononciation du français: une étude perceptive panfrancophone. 2021. P. 147–200. URL: <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/51444>.

- Cichocki W., Kaminskaia S., Hagar L. Regional variation in articulation rate in French spoken in Canada. *Journal of the International Phonetic Association*. 2023. Vol. 54. P. 126–145. URL: <https://doi.org/10.1017/s0025100323000154>.
- Consultation en ligne sur l'encadrement et le développement des énergies propres au Québec. 2023. URL: <https://www.quebec.ca/nouvelles/actualites/details/consultation-en-ligne-sur-lencadrement-et-le-developpement-des-energies-propres-au-quebec-48528> (дата звернення: 23.09.2025).
- Cpfté M. H., Racine I., Detey S. Etude perceptive de la prononciation du français au Canada: normes endogène et exogène pour différents groupes d'auditeurs. *L'expansion de la norme endogène du français en francophonie*. 2023. P. 75–92. DOI: <https://doi.org/10.17184/eac.7130>.
- Dargnat M. Lexique et discours : Doctoral dissertation / Université Paris 8-Saint-Denis. 2023. P. 120–160. URL: <https://hal.science/tel-04452684/>.
- Décembre est le mois idéal pour acheter ces produits. *Magazine Boomers*. 2021. URL: <https://magazineboomers.com/décembre-est-le-mois-idéal-pour-acheter-ces-produits/> (дата звернення: 23.09.2025).
- Farina A. De l'usage et du recyclage du joul, langue des écrivains «chiffonniers» de la Révolution tranquille. *Rhesis*. 2020. Vol. 11. P. 336–345. URL: <https://flore.unifi.it/handle/2158/1207940>.
- Fournier N. Français québécois ou français de France? Exploration d'attitudes et de représentations linguistiques d'allophones à Montréal. *Travaux de linguistique*. 2025. Vol. 90, no. 1. P. 41–77. DOI: <https://doi.org/10.3917/tl.090.0041>.
- Gadet F. La variation sociale en français. Paris : Ophrys, 2007. P. 137–144.
- Hutin M., Lancien M. Phonetic Diversity vs. Sociolinguistic and Phonological Patterning of R in Québec French. *Languages*. 2024. No. 338. DOI: <https://doi.org/10.3390/languages9110338>.
- Kerras N., Serhani M. Francophonie: le cas de l'Algérie et de Montréal, une étude sociolinguistique. *Akofena*. 2021. Vol. 3. P. 317–334.
- Labov W. Sociolinguistic Patterns. Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1972. P. 70–109.
- Lancement du Plan d'action interministériel en santé mentale 2022–2026. *Gouvernement du Québec*. 2022. URL: <https://www.quebec.ca/nouvelles/actualites/details/lancement-du-plan-daction-interministeriel-en-sante-mentale-2022-2026-un-investissement-de-plus-de-1-milliard-sur-cinq-ans-pour-améliorer-l'accès-a-des-soins-et-des-services-en-sante-mentale-adaptés-aux-besoins-des-personnes-37521> (дата звернення: 22.09.2025).
- Leavitt E. B. «So»... fait que... le français québécois vernaculaire se diversifie-t-il? Une étude sociolinguistique de l'alternance entre fait que et «so» dans le corpus «RapKeb21». *Passerelle*. 2023. Vol. 12, no. 1. P. 171–196.
- Medina Torres E. J. La sensibilisation aux registres de la langue française pour développer la compétence communicative des étudiants de la licence en Enseignement du Français de la BUAP. P. 32–50. URL: <https://hdl.handle.net/20.500.12371/25053>.

Patterson F. L. La Variation Sociolinguistique Du Francais Ecrit Par Des Internautes Au Quebec Dans L'espace Public De Facebook. 2024. P. 20–60. URL: <https://hdl.handle.net/10315/42423>.

Période estivale dans le réseau de la santé et des services sociaux — Rappel des services de première ligne disponibles. *AQDR Laval*. 2023. URL: <https://aqdr.laval.org/periode-estivale-dans-le-reseau-de-la-sante-et-des-services-sociaux-rappel-des-services-de-premiere-ligne-disponibles/> (дата звернення: 11.09.2025).

Schirakowski B. The VP in language contact: on creation event lexicalization in Canadian French. *Folia Linguistica*. 2023. Vol. 57. P. 481–509. DOI: <https://doi.org/10.1515/flin-2023-2020>.

Šišić E. La langue française, vecteur sociétal dans l'espace francophone. Le Lys Bleu Éditions, 2025. P. 210–245.

Velitchko I. M. Aspects phonétique et lexico-syntaxique du français québécois. 2024. P. 60–90. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/6567>.

Vinuesa M. Textes Journalistiques Québécois Et Français: Variation Syntaxique Des Normes De Fonctionnement. 2022. P. 1–15. URL: <https://archipel.uqam.ca/16540/1/M17881.pdf>.

Walsh O. The French language: monocentric or pluricentric? Standard language ideology and attitudes towards the French language in twentieth-century language columns in Quebec. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. 2021. Vol. 42, no. 9. P. 869–881. DOI: <https://doi.org/10.1080/01434632.2020.1839085>.

Zagnoni E. Le langage familier en français: Caractéristiques, usages et perceptions. Son application en cours de FLE. 2024. P. 5–15. URL: https://uvadoc.uva.es/bitstream/handle/10324/72598/TFM_F_2024_162.pdf

References

A propos de l'Office — Mission et rôle. (2025). Office québécois de la langue française. <https://www.oqlf.gouv.qc.ca/office/mission.html>

A quelle distance se trouve l'arrêt de transport en commun le plus proche?. (2025). Statistique Canada. <https://www.statcan.gc.ca/o1/fr/plus/7921-quelle-distance-se-trouve-larret-de-transport-en-commun-le-plus-proche>

Berger, T. (2020). *Le chiac: entre langue des jeunes et langue des ancêtres: enjeux de nomination à travers les représentations linguistiques du chiac dans le sud-est du Nouveau-Brunswick*. <https://doi.org/10.71781/7662>

Blondeau, H., & Ledegen, G. (2021). *Les francophonies et la variation*. Torrossa. <https://www.torrossa.com/it/resources/an/5112651>

Budget: le Regroupement des organismes communautaires déçu. (2024, mars). Radio-Canada. <https://ici.radio-canada.ca/ohdio/premiere/emissions/le-15-18/segments/entrevue/484692/economie-locale-quebec-entrevue>

Chalier, M. (2021). *Les normes de prononciation du français: une étude perceptive panfrancophone*. OAPEN. <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/51444>

- Cichocki, W., Kaminskaia, S., & Hagar, L. (2023). Regional variation in articulation rate in French spoken in Canada. *Journal of the International Phonetic Association*, 54, 126–145. <https://doi.org/10.1017/s0025100323000154>
- Consultation en ligne sur l'encadrement et le développement des énergies propres au Québec. (2023). Gouvernement du Québec. <https://www.quebec.ca/nouvelles/actualites/details/consultation-en-ligne-sur-lencadrement-et-le-developpement-des-energies-propres-au-quebec-48528>
- Côté, M. H., Racine, I., & Detey, S. (2023). Etude perceptive de la prononciation du français au Canada: normes endogène et exogène pour différents groupes d'auditeurs. In *L'expansion de la norme endogène du français en francophonie* (pp. 75–92). <https://doi.org/10.17184/eac.7130>
- Dargnat, M. (2023). *Lexique et discours* [Doctoral dissertation, Université Paris 8-Saint-Denis]. HAL. <https://hal.science/tel-04452684/>
- Décembre est le mois idéal pour acheter ces produits. (2021). Magazine Boomers. <https://magazineboomers.com/decembre-est-le-mois-ideal-pour-acheter-ces-produits/>
- Farina, A. (2020). De l'usage et du recyclage du joul, langue des écrivains «chiffonniers» de la Révolution tranquille. *Rhesis*, 11, 336–345. <https://flore.unifi.it/handle/2158/1207940>
- Fournier, N. (2025). Français québécois ou français de France? Exploration d'attitudes et de représentations linguistiques d'allophones à Montréal. *Travaux de linguistique*, 90(1), 41–77. <https://doi.org/10.3917/tl.090.0041>
- Gadet, F. (2007). *La variation sociale en français*. Ophrys.
- Hutin, M., & Lancien, M. (2024). Phonetic diversity vs. sociolinguistic and phonological patterning of R in Québec French. *Languages*, 338. <https://doi.org/10.3390/languages9110338>
- Kerras, N., & Serhani, M. (2021). Francophonie: le cas de l'Algérie et de Montréal, une étude sociolinguistique. *Akofena*, 3, 317–334.
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic patterns*. University of Pennsylvania Press.
- Lancement du Plan d'action interministériel en santé mentale 2022–2026. (2022). Gouvernement du Québec. <https://www.quebec.ca/nouvelles/actualites/details/lancement-du-plan-daction-interministeriel-en-sante-mentale-2022-2026-un-investissement-de-plus-de-1-milliard-sur-cinq-ans-pour-ameliorer-lacces-a-des-soins-et-des-services-en-sante-mentale-adaptes-aux-besoins-des-personnes-37521>
- Leavitt, E. B. (2023). «So»... fait que... le français québécois vernaculaire se diversifie-t-il? Une étude sociolinguistique de l'alternance entre fait que et «so» dans le corpus «RapKeb21». *Passerelle*, 12(1), 171–196.
- Medina Torres, E. J. (n.d.). *La sensibilisation aux registres de la langue française pour développer la compétence communicative des étudiants de la licence en Enseignement du Français de la BUAP*. <https://hdl.handle.net/20.500.12371/25053>
- Patterson, F. L. (2024). *La variation sociolinguistique du français écrit par des internautes au Québec dans l'espace public de Facebook*. York University. <https://hdl.handle.net/10315/42423>

Période estivale dans le réseau de la santé et des services sociaux — Rappel des services de première ligne disponibles. (2023). AQDR Laval. <https://aqdrlaval.org/periode-estivale-dans-le-reseau-de-la-sante-et-des-services-sociaux-rappel-des-services-de-premiere-ligne-disponibles/>

Schirakowski, B. (2023). The VP in language contact: On creation event lexicalization in Canadian French. *Folia Linguistica*, 57, 481–509. <https://doi.org/10.1515/flin-2023-2020>

Šišić, E. (2025). *La langue française, vecteur sociétal dans l'espace francophone*. Le Lys Bleu Éditions.

Velitchko, I. M. (2024). *Aspects phonétique et lexico-syntaxique du français québécois*. <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/6567>

Vinuesa, M. (2022). *Textes journalistiques québécois et français: Variation syntaxique des normes de fonctionnement*. <https://archipel.uqam.ca/16540/1/M17881.pdf>

Walsh, O. (2021). The French language: monocentric or pluricentric? Standard language ideology and attitudes towards the French language in twentieth-century language columns in Quebec. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 42(9), 869–881. <https://doi.org/10.1080/01434632.2020.1839085>

Zagnoni, E. (2024). *Le langage familier en français: Caractéristiques, usages et perceptions. Son application en cours de FLE*. Universidad de Valladolid. <https://uvadoc.uva.es/handle/10324/72598>

Стаття надійшла до редакції 10.10.2025 року